

АНАЛІЗ НАУКОВИХ ПІДХОДІВ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Анотація. У статті узагальнено наукові підходи до визначення сутності державного регулювання підприємницької діяльності. Обґрунтовані основні елементи механізму державного регулювання підприємницької діяльності. Автором узагальнено основні проблеми удосконалення елементів механізму регулювання діяльності суб'єктів господарювання. Увага приділяється фінансовому забезпеченню підприємницької діяльності. Запропоновано заходи, які сприятимуть легалізації підприємницької ініціативи.

Ключові слова: державне регулювання, підприємницька діяльність, легалізація, корупція

Annotation. This paper summarizes the scientific approaches to determining the nature of government regulation of business activity. Reasonable basic elements of state regulation of business activity. The influence of globalization on business development. The author summarizes the main elements of the problem of improving the mechanism of regulation of business entities. Institutional approach is grounded in the study of modern features business development. Investigated corruption component of economic activity and its negative impact on the business environment. Attention is paid to the financial support entrepreneurial activity. The measures that promote the legalization of entrepreneurship.

Keywords: government regulation, entrepreneurship, legalization, corruption

Постановка проблеми. Функціонування підприємств малого бізнесу створює умови для вирішення багатьох економічних, соціальних та інституціональних проблем.

У свою чергу, формування базових передумов для розвитку підприємницьких структур в Україні, деофшоризація їх діяльності в умовах посилення глобалізаційних викликів, потребує застосування адекватного та своєчасного механізму державного регулювання.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженню загальних проблем державного регулювання підприємницької діяльності присвячені праці вчених-економістів: Беляєва О.О. [1], Варналія З.С. [2], Кривенка К.Т., Курмасва П.Ю., Савчука В.С.

Питання реформування фінансово-економічних механізмів регулювання підприємницької діяльності, зокрема, впровадження системи податкових стимулів, досліджувалися такими науковцями: Кужель О.В. [2], Смовженко Т.С., Ярошенко Ф.О. [3].

Разом з тим, окремі питання державного регулювання підприємницької діяльності, які враховують сучасні економічні та суспільні процеси в Україні потребують додаткового дослідження.

Постановка завдання. Метою даної статті є узагальнення існуючих підходів до визначення сутності державного регулювання підприємницької діяльності та обґрунтування пропозицій щодо підвищення його ефективності.

Виклад основного матеріалу. Державне регулювання підприємницької діяльності є невід'ємним атрибутом економічної політики багатьох країн світу. Логічно, що кожна країна застосовує власний інструментарій державного регулювання. Це, в свою чергу, зумовлює існування різних підходів до визначення сутності державного регулювання, його методів та напрямів реалізації.

Так, на думку колективу авторів, змістом державного регулювання у сфері підприємництва є діяльність з реалізації функцій держави щодо забезпечення господарського порядку, здійснювана у встановлених формах і відповідних методах [4, С.56]. Автори, на жаль, не розкривають сутність ключової, у даному випадку, дефініції «господарський порядок», що дещо звужує викладений ними підхід.

Дослідник Н.А. Цибака під державним регулювання підприємницької діяльності розуміє напрям державної політики, спрямований на вдосконалення правового регулю-

вання господарських відносин, а також адміністративних відносин між регуляторними органами або іншими органами державної влади та суб'єктами господарювання, недопущення прийняття економічно недоцільних та неефективних регуляторних актів, зменшення втручання держави у діяльність суб'єктів господарювання та усунення перешкод для розвитку господарської діяльності, що здійснюється в межах, у порядку та способом, що встановлюються Конституцією та законами України [5].

У даному визначенні автор акцентує увагу на правових аспектах регулювання, залишаючи не розкритими фінансові, організаційні та інші складові.

Змістовним є науковий підхід І.Г. Ісакова, у рамках якого державне регулювання підприємницької діяльності розглядається як система заходів законодавчого, виконавчого і контролюючого характеру, які ґрунтуються на нормах законодавства, здійснюються уповноваженими державними органами та спрямовані на скерування діяльності суб'єктів підприємництва в напрямі, необхідному для досягнення соціально-економічного результату, що підтримуються можливістю застосування правових санкцій при порушенні встановлених правил [6].

Вищезапропоноване трактування є близьким до визначення, наведеного у науковій праці [7].

У даному контексті, професор В.Ф. Савченко виділяє найбільш важливі специфічні завдання державного регулювання:

1. Формування нової системи відносин власності, які характерні багатокладній економіці.

2. Створення конкурентного середовища, підтримка малого підприємництва, фермерства тощо.

3. Забезпечення інфраструктури економіки ринкового типу – дворівнева банківська система, страхові компанії і довірчі товариства, інвестиційні компанії, біржі та інше.

4. Досягнення макроекономічної стабільності, цінової лібералізації.

5. Недопущення в складних економічних умовах клановості, боротьба з корупцією.

6. Проведення довготермінового прогнозування та індикативного планування соціально-економічних процесів у державі і регіонах [8, С.22–23].

Реалізація регулюючого впливу повинна здійснюватися за допомогою відповідного механізму.

На нашу думку, організаційно-економічний механізм державного регулювання підприємницької діяльності – це сукупність форм і методів регулювання, застосування яких формує організаційну, фінансово-економічну, правову та соціально-культурну основу практичної реалізації функцій держави у цій сфері.

До основних елементів механізму регулювання підприємницької діяльності в науковій літературі відносять засоби стимулювання та підтримки [9, С. 191], нормативне регулювання, дозвільну систему, контроль [10, С.6], тощо.

Господарський кодекс України до основних засобів державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання відносить: державне замовлення; ліцензування, патентування і квотування; сертифікація та стандартизація; застосування нормативів та лімітів; регулювання цін і тарифів; надання інвестиційних, податкових та інших пільг; надання дотацій, компенсацій, цільових інновацій та субсидій.

На нашу думку, доцільно виділяти такі структурні елементи організаційно-економічного механізму державного регулювання підприємницької діяльності: суб'єкти і об'єкти, організаційна структура, методи, інструменти, важелі, завдання, елементи забезпечення процесу регулювання.

Враховуючи вищезазначене трактування сутності організаційно-економічного механізму державного регулювання, доцільно сформулювати відповідні завдання. Останніми можуть бути:

- зростання рівня соціальної відповідальності бізнесу;

- рестрикція тіньового сектору економіки та деофшоризація підприємницької діяльності;

- удосконалення структури виробництва;

- стимулювання розширеного відтворення економічного та інтелектуального потенціалу.

У даному контексті об'єкти регулювання можуть мати інституціональну (інститут, їх

сукупність) або процесну (процес, процедура) природу. Суб'єктами регулювання виступають: а) фізичні особи; б) юридичні особи; в) органи регіональної влади.

Організаційно-економічний механізм державного регулювання підприємницької діяльності виконує певні функції.

Науковці виділяють значну кількість функцій державного регулювання, але серед їх сукупності можна виокремити ті, що відзначаються переважно більшістю авторів: організація, планування, кадрове забезпечення, контроль.

Аналіз практики господарювання суб'єктів підприємницької діяльності засвідчив існування актуальних проблем, які стосуються удосконалення окремих елементів механізму регулювання.

Так, чинне законодавство не повною мірою враховує реалії сучасної політичної, соціально-економічної ситуації, що склалася в Україні. Має місце процес «старіння» багатьох норм, стандартів правової системи країни. Саме невідповідність окремих положень нормативно-правових актів динамічним змінам у суспільстві сприяє виникненню суперечливих ситуацій, тінізації підприємницької діяльності, поширенню корупції.

Проблема легального фінансування підприємницької діяльності є однією з найбільш значущих, її існування зумовлено декількома причинами.

Однією з них є скорочення доступу до фінансування, яке відбулося після кризи 2008 року. Труднощі з кредитуванням (а саме цим джерелом, переважно, користувався малий бізнес) за результатами опитувань вийшли на перше місце за даними Всесвітнього Економічного Форуму (ВЕФ) [11].

Іншою – високі відсоткові ставки за кредитними ресурсами. Так, відсоткові ставки за кредитами малому та середньому бізнесу коливаються у межах 25,0%–35,0% річних.

У той же час, за кордоном, в межах державних програм, дотації на пільгове кредитування становлять 3 – 10 % від суми кредиту. Пільгове кредитування малих та середніх підприємств здійснюється за єдиними для всіх правилами, тобто жодному заявникові не надають переваги, до уваги береться лише кредитоспроможність. Пільгові умови кредитування передбачають:

- низьку відсоткову ставку;
- тривалий термін кредитування;
- цільовий характер позики;
- дольове фінансування (частину проекту фінансують інші фінансово-кредитні заклади) [12, С.6].

Аналіз реалізації заходів економічної політики розвинених країн засвідчує, що головною її метою – збалансування інтересів держави і бізнесу. Практика функціонування підприємницького сектору вказує на необхідність розробки та застосування спеціального законодавства.

Варто погодитися із доцільністю формування системи заходів щодо підвищення конкурентоспроможності вітчизняного виробництва, які б включали фінансові, інформаційні, технологічні аспекти.

Як зазначається у [12, С.8] важливе значення має надання інформаційних послуг, а також сприяння інноваціям шляхом передачі технологій, упровадження результатів досліджень.

У даному контексті, цікавою є науково-практична модель активізації інноваційної діяльності на регіональному рівні через створення інноваційних комплексів [13, С.29-30]. Їх функціонування буде сприяти переходу на модель економічного зростання, засновану на дотриманні принципів підтримки інноваційного підприємництва та широкого використання у виробничій сфері нових технологій і результатів науково-технічної діяльності, формуванню принципово нового підходу до створення інформаційної інфраструктури суспільства.

Висновки. Отже, серед заходів, які сприятимуть легалізації та активізації підприємницької ініціативи доцільно відзначити:

- боротьба із корупцією - активна участь громадськості у питаннях запобігання та протидії корупції, зокрема у діяльності щодо виявлення фактів вчинення корупційних правопорушень та повідомлення про виявлені факти; проведення досліджень, громадської антикорупційної експертизи проектів нормативно-правових актів, надання пропозицій щодо вдосконалення законодавства з питань запобігання та протидії корупції; здійснення громадського контролю за дотриманням законів, спрямованих на запобігання та протидію корупції [14, С.9];

– децентралізація державного управління, що передбачає делегування частини повноважень загальнодержавними органами влади

регіональним з метою вирішення конкретної соціально–економічної проблеми.

Список використаних джерел:

1. Політична економія: навч. посіб./К.Т. Кривенко, В.С. Савчук, О.О. Беляєв та ін.; За ред. д.е.н., професора К.Т. Кривенка. – К.: КНЕУ, 2001. – 508 с.
2. Про стан та перспективи розвитку підприємництва в Україні: Національна доповідь / З.С. Варналій, В.Є. Воротін, В.М. Кужель О. В., Лібанова та ін. – К., Держкомпідприємництво, 2008. – 226 с.
3. Ярошенко Ф.О. Реформування податкової системи України в контексті прийняття Податкового кодексу / Ф.О. Ярошенко // *Фінанси України*. — 2010. — №7. — С. 3–21.
4. Дідківська Л.І. Державне регулювання економіки: навч. посіб. / Л.І.Дідківська, Л.С.Головко. – К.: Знання, 2006.– 213 с.
5. Цибак Н.А. Державне регулювання підприємницької діяльності / Н.А. Цибак. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://intkonf.org/tsibak-na-derzhavne-regulyuvannya-pidpriemnitskoyi-diyalnosti>
6. Ісаков М.Г. Теоретичні основи державного регулювання підприємницької діяльності/ М.Г. Ісаков// *Актуальні проблеми права: теорія і практика*. – 2012. – № 23. – С.18-22.
7. Курмаєв П.Ю. Сутність механізму регулювання соціально–економічного розвитку на регіональному рівні /П.Ю. Курмаєв // *Науковий вісник Буковинської державної фінансової академії. Економічні науки*. – 2009. – №2(15). – С. 373–379.
8. Савченко В.Ф. Теоретичні підходи до регулювання соціально–економічного розвитку на рівні держави та регіонів /В.Ф. Савченко// *Науковий вісник Чернігівського державного інституту економіки та управління*. – 2009. – №1. – С.15–27.
9. Розпутенко І.В. Державне політика України в контексті гео економічних змін / І.В.Розпутенко // *Науково–інформаційний вісник з державного управління*. – К.: НАДУ, 2009. – № 2. – С.25–29.
10. Вознесенська О.А. Механізм державного регулювання в галузі аудіовізуальних засобів масової інформації / О.А. Вознесенська // *Часопис Академії адвокатури України* – 2010. – №7. – С.1–6.
11. Дубровський В. Чому не працює дерегуляція /В. Дубровський // *Проект популярна економіка: моніторинг реформ*. – 2013. – №4. – С.13.
12. Жирко С.О. Проблеми розвитку малого та середнього підприємництва в Україні [Електронний ресурс]/С.О. Жирко. – Режим доступу: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2007-1-2/doc/2/25.pdf>
13. Курмаєв П.Ю. Инновационно-воспроизводственный подход к регулированию региональной экономики / П.Ю. Курмаєв // *European Researcher*. – 2013. – №1. – С.28-31.
14. Антикорупційна стратегія України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.radakmu.org.ua/file/Antykorupciyna%2520strategia.doc>.